

# 'Agadir' was altijd erger

**„We zijn hier om te herdenken wat er vijftig jaar geleden is gebeurd”, zegt Joop Romkema uit Leeuwarden, „en vooral om het af te sluiten.” Vijftig jaar nadat zij hielpen met het bergen van slachtoffers van de aardbeving die Agadir trof in de nacht van 29 februari 1960, keerden honderdertig Nederlandse oud-marinemannen vorig weekend terug naar Marokko.**

Sietske de Boer

De aardbeving die de Zuid-Marokkaanse badplaats Agadir in 1960 trof, duurde twaalf seconden en had een kracht van 5,7 op de schaal van Richter. In die twaalf seconden stierven 15.000 tot 20.000 mensen, en raakten ongeveer 25.000 mensen gewond of dakloos. Een aantal Nederlandse marineboten voer ter hoogte van Gibraltar, komend uit de Middellandse Zee.

„Wij kregen bericht dat wij zo snel mogelijk naar Agadir moesten”, vertelt Arie van de Berg uit Bolsward. „Dus wij zetten full speed koers, de dieptebommen lagen te rammelen achter in het schip. Tien uur later waren we er.” De Nederlandse Jannen, sommigen beroeps, anderen dienstplichtig, de meesten amper twintig jaar, werden naar de armste en meest getroffen wijken van de stad gestuurd. Daar groeven ze in het puin, soms met blote handen, op zoek naar lichamen van de slachtoffers.

„We hadden een doekje voor onze mond gebonden”, zegt Pier de Jong uit Lemmer. „En daar zat flink veel dettol op gesprekend, zodat je de verschrikkelijke stank van de lijken niet zo erg zou ruiken. Maar die stank was allesoverheersend en onbeschrijfelijk. Jaren later, in 1998, zat ik thuis in Lemmer op de bank naar beelden van de aardbeving in Turkije te kijken. Ineens had ik die stank weer in mijn neus.”

„s Avonds, als we terug aan boord gingen, marcheerden we langs rijen opgestapelde lijken, die zo'n vijftien meter breed, wel drie of vier kilometer lang langs het strand lagen. Eenmaal terug aan boord, moesten we ons aan dek helemaal poedelnaakt uitkleeden, en door een badje met lysol lopen. Vervolgens werden we met de brandslang afgespoten. Onze kleding ging in de was, schoenen werden gereinigd, uit angst voor besmettingen en ernstige



Links: luchtfoto van verwoest Agadir in februari 1960. Onder: Arie van den Berg (links), Pier de Jong (midden) en Joop Romkema terug in Agadir, waar ze vijftig jaar geleden als jonge broekjes lijken ruimen. Foto Sietske de Boer

ziektes”, herinnert Arie van den Berg zich.

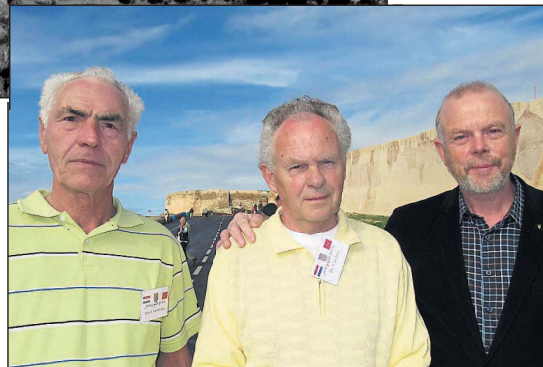
„Na een dag of twee, drie, was het niet meer te doen”, zegt Pier de Jong. „De stank was ondraaglijk, en het was net alsof het nacht was, zo zwart zag het van de vliegen en muggen. Dan kwamen de Marokkanen of de Amerikanen met een kanon waaruit ze DDT spotten, en dan kon je weer even verder graven, maar er was geen wind dus in no time waren de insecten terug. En het was ook nog eens smoorheet.”

## BROMMERTJE

Behalve de Nederlandse marinemannen, stonden de Amerikanen de Marokkanen bij, en ook was een eskader Franse mariniers behulpzaam. De anekdotes zijn nog niet vergeten. Van de Berg: „Een man wees snuivend, alsof hij het rook, met zijn wijsvinger naar zijn voeten. *Ici, ici*, zei hij, hier moeten jullie graven. Zelf groeven de Marokkanen eigenlijk niet, zij waren te zeer verslagen door de ramp. Bovendien was het ramadan. Afijn, wij gingen graven, en toen kwam er een brommertje tevoorschijn. Die man stofte het brommertje af, het ding deed het nog, en die vent reed zo weg. Wij waren helemaal verbluft. Kwaad ook, ja, dat kun je je voorstellen.” Maar na vijftig jaar kan Van de Berg er wel om lachen.

„Er waren van die lui die sieraden en gouden kiezen stalen van de dode slachtoffers. Maar daar wisten de Amerikanen wel raad mee, die schoten zo'n lijkenpikker zo een gatje in zijn voorhoofd”, weet de voormalige bouwvakker en amateur-archeoloog met zijn licht Westlandse accent ook. Hij woont al heel zijn volwassen leven in Friesland, de provincie waar zijn inmiddels overleden vrouw vandaan kwam.

Drie dagen na de aardbeving werd het hele getroffen gebied bespoten met ongeluste kalk en DDT, omdat het gevaar voor uitbraak van besmettelijke ziektes te groot werd. Koning Mohamed VI besloot dat er op de zwaar getroffen kasbah, zoals stads- en dorpscentra in Marokko worden genoemd, niet opnieuw gebouwd zou worden. „Daarom heb ik nu het gevoel op heilige grond te staan”, verklaart Joop Romkema, als we op de ruïnes van de oude kasbah staan. „Hieronder liggen dus nog de gebeenten van heel veel slachtoffers.”



**Vijftig jaar na de aardbeving terug in Marokko**

Joop Romkema is, nadat hij de marine vaarwel had gezegd, 32 jaar beroepsbrandweerman in Leeuwarden geweest. „In de voorste linies, mag ik wel zeggen, en we maakten soms verschrikkelijke dingen mee. Maar als er eens kinderen waren omgekomen bij een brand, en collega's hadden het daar te kwaad mee, dan hield ik me altijd wel staande. Dan dacht ik bij mezelf: ik heb het allemaal al eens meegemaakt. Eigenlijk was voor mij 'Agadir' altijd erger dan wat ik later als brandweerman voor mijn kiezen kreeg. Daarom is het goed dat ik de emoties en de herinneringen die ik vijftig jaar lang heb meege dragen, nu kan afsluiten.”

Maar zover is het nog niet. Nu we hier op die 'heilige grond' staan, zoals Joop Romkema het uitdrukt, komen de emoties en herinneringen juist weer boven. Pier de Jong, die na zijn marinetiijd verzekeringsagent werd, vertelt: „Al die dagen dat wij aan het werk waren, onder die vreselijke omstandigheden, was er een Marokkaans jongetje van een jaar of acht bij ons. Hij bleef de hele tijd, we gaven hem te eten, en de volgende dag was hij er weer. Ons vertrek kwam vrij plotseling, ik stond op wacht toen de aarde onder mijn voeten begon te grommen. Meteen kregen we het sein: anker op en wegwezen. Binnen een half uur voeren we weg. Toen stond dat jongetje alleen op de kade, hij zwaaide. Dat vond ik het allerergste.”

Hij slikt zwaar en wendt zijn hoofd af. „Hij was alleen, had wellicht geen ouders meer, en wij moesten hem achterlaten. Dat vond ik het allerergste. Ik hoop echt dat hij groot geworden is.”

## KIND

Bij Joop Romkema is een ander beeld voor altijd blijven hangen: een vrouw die onder het puin vandaan werd gehaald, met haar kind nog in haar armen. „Ze lag zo beschermd over haar kindje heen, maar dat leefde ook niet meer.” Er rolt een traan over zijn wang. „We hebben mensen gered, onder het puin vandaan gehaald, maar we konden maar zo weinig doen. Jammer.”

De marinemannen zijn officieel ontvangen door Marokko, in aanwezigheid van Lalla Malika, een tante van koning Mohamed VI. Op zondag was er een kerkdienst, in een kerkgebouw van de Franse missie. Daar werd ook een militair ceremonieel gehouden: de Nederlandse vlag werd binnengegredagen, de oud-marinemannen brachten de groet, er werden bloemstukken gelegd en een minuut stilte gehouden. Na het zingen van het Wilhelmus defileerden de aanwezigen langs de bloemstukken en de Nederlandse vlag.

Op de binnenplaats van de kerk is er dan de ontlasting. Poserend voor de groepsfoto, zijn de mannen van rond de zeventig weer even de Jantjes van weleer, als ze met glimpende ogen in koor zingen: 'Oh, wat is ze mooi, oh, wat is ze mooi.....'

Joop Romkema blikt vol tevredenheid terug. „Ik heb dit bezoek ervaren als een warme deken, we zijn steeds heel hartelijk ontvangen, door de koninklijke familie, door de autoriteiten en ook door de mensen van Agadir. We hebben gezien hoe de Marokkanen hier de boel weer opgebouwd hebben, en dat doet goed. Wij kunnen nu dit hoofdstuk afsluiten.”